

7. Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Калюжна С.В.,

аспірант кафедри адміністративного

та інформаційного права

Сумського національного аграрного університету

УДК 342.951

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТІВ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА**

Постановка проблеми. Органи місцевого самоврядування України, як суб'єкти публічної влади, на законодавчому рівні визначені суб'єктами розбудови інформаційного суспільства [1]. Відповідно до положень інших нормативно-правових актів України (передусім Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [2] , Указу Президента України від 12 січня 2015 року № 5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [3], Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» [4]) органи місцевого самоврядування (далі – ОМС) України залучені до виконання якісно нових для себе завдань розбудови інформаційного суспільства та цифрової економіки. Йдеться про їх участь у реалізації проектів «Електронний регіон», «Електронне місто», «Електронне село», подолання цифрового розриву, забезпечення цифрових прав мешканців громад, впровадження концепції смарт-сіті та ін.

Очевидно, що належне виконання зазначених проектів вимагає від ОМС України ефективною реалізації не лише управлінської, публічно-сервісної, але й інформаційної функції [5]. Водночас, ОМС України все частіше стають учасниками нових інформаційних відносин, які потребують відповідного правового регулювання. Це, у свою чергу, потребує подальшого розвитку усіх

інститутів інформаційного права, яке у цивілізованих країнах світу визнається правовим фундаментом розбудови інформаційного суспільства, заснованого на знанні [6]. У зв'язку з цим, потенціал ОМС України, як суб'єктів інформаційного права, має бути розкритий та використаний задля ефективної реалізації їх інформаційної функції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вважаємо за можливе підкреслити, що результати відповідного аналізу ОМС України у межах адміністративно-правової доктрини наведені у власній статті [7]. Встановлено, що у роботі [5] автори досліджують ОМС України як суб'єктів реалізації національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні, які починають реалізовувати не лише управлінські, але й публічно-сервісну та інформаційну функції.

Водночас, у межах інформаційно-правової доктрини існують окремі дослідження наукової школи І.В. Арістової, в яких певною мірою висвітлені питання формування суб'єктів інформаційного права. Наприклад, у роботі [8, с. 123] акцентувалася увага на ролі споживачів телекомунікаційних послуг, операторів і провайдерів телекомунікацій, оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України як суб'єктів інформаційних відносин та суб'єктів інформаційного права. Під час дослідження впровадження інновацій у судове управління [9, с. 18-23] було обґрунтовано необхідність визначення на законодавчому рівні серед функцій органів судової влади інформаційної функції, яка реалізовувалася відповідними органами як суб'єктами інформаційних відносин, а отже, і суб'єктами інформаційного права.

У інших роботах [10; 11] встановлено, що органи виконавчої влади, постаючи розпорядниками публічної інформації взагалі [10, с. 128-142] та у екологічній сфері, зокрема [11, с. 48; 108], є не лише суб'єктами адміністративного права, але й суб'єктами інформаційного права. Вважаємо за необхідне зазначити, що у роботі [12, с. 51-72] було здійснено першу спробу, на теоретико-правовому рівні, провести дослідження суб'єкта інформаційного права, що, серед іншого, дозволило отримати цікаві як наукові, так і практичні

результати щодо реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах.

Грунтовний аналіз зазначених наукових праць дозволив усвідомити наступне: 1) у науковий обіг поступово вводиться поняття «суб'єкт інформаційного права»; 2) органи місцевого самоврядування України не досліджувалися як суб'єкти інформаційного права; 3) існує певний теоретико-правовий фундамент для встановлення основних ознак суб'єкта інформаційного права. Водночас, попри отримання цікавих, як з наукової, так і практичної точки зору, висновків та пропозицій у наведених працях, вважаємо за доцільне звернути увагу на наступне. Під час формування теоретико-правових засад становлення одного із основних інститутів інформаційного права – «суб'єкт інформаційного права» – не враховано роль методу моделювання як способу конструювання нового наукового знання, що є визначальним в умовах розбудови інформаційного суспільства, заснованого на знанні. На нашу думку, для отримання достовірних, обґрунтованих результатів важливо спиратися на методологію наукового дослідження [13], невід'ємними складовими якої є моделі-гіпотези. У зв'язку з цим, у даній статті буде здійснено певний крок у напрямку визначення теоретико-правових засад становлення органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права.

Мета статті – розробка моделі узагальнених юридичних знань для інституалізації органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права в умовах розбудови інформаційного суспільства, заснованого на знанні.

Виклад основного матеріалу. У роботі відстоюється позиція, що розвиток інформаційного права потребує розбудови різних інститутів інформаційного права, у тому числі інституту суб'єктів цієї галузі права. У межах даної роботи вважалось за необхідне акцентувати увагу на становленні одного із суб'єктів зазначеного інституту, а саме, органів місцевого самоврядування України.

Ґрунтуючись на методології наукового дослідження органів публічної влади України в умовах інформаційного суспільства [13], вважаємо за доцільне акцентувати увагу на першій фазі циклу наукової діяльності – фазі проектування, результатом якої має бути наукова гіпотеза та модель (система), яка формує план її реалізації. У роботі висувається наступна наукова гіпотеза: органи місцевого самоврядування України в умовах інформаційного суспільства є складовою інституту суб'єктів інформаційного права. Пропонується для формування плану її реалізації розробити системну пізнавальну модель ОМС України як суб'єктів інформаційного права, структура якої наступна: а) модель узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права; б) модель юридичних знань щодо участі ОМС України у розбудові інформаційного суспільства; в) модель юридичних знань щодо дотримання принципів права ОМС України як суб'єктами розбудови інформаційного суспільства. Відповідно до концепції дослідження, у межах даної статті заплановано визначитися із першою частиною пізнавальної моделі, для обґрунтування якої будуть конструктивно використовуватися системно-структурний, історично-правовий, порівняльно-правовий методи, метод моделювання. Слід підкреслити, що моделювання у галузі юридичних наук лише починає роботи свої перші кроки, наприклад [13], а, отже, і немає відповідного підґрунтя.

На наше переконання, пізнавальна модель ОМС України як суб'єктів інформаційного права дійсно буде новим способом конструювання юридичних знань щодо зазначених органів як суб'єктів інформаційного права: ОМС України ніколи раніше не досліджувалися у контексті інституту суб'єктів інформаційного права. Безумовно, одне із питань пов'язано із визначенням поняття «модель». Вважаємо за можливе використовувати у нашій роботі наступне загальне визначення моделі: модель – це образ певної системи [14, с. 19]. Оскільки для створення моделі будуть використовуватися засоби безпосередньо свідомості, то наша модель буде ідеальною конструкцією, яка побудована засобами мислення, свідомості, а саме, абстрактною моделлю.

Водночас, наша абстрактна модель буде формуватися та передаватися через засоби переважно природньої мови, а також професійної (юридичної) мови.

Важливо підкреслити, що створення моделі є необхідною умовою, але недостатньою. Отже, наша модель (юридична) має відповідати існуючим загальним вимогам, які висуваються до будь-яких моделей задля забезпечення її функціонування [14, с. 199]. На нашу думку, ці вимоги є достатньо природними і зважають на усіх «учасників» процесу моделювання: середовище (наукове); суб'єкт, який створює модель; об'єкт моделювання (система, яка створюється). Таким чином, під час побудови пізнавальної моделі органів місцевого самоврядування України, як суб'єктів інформаційного права, будемо дотримуватися вимог: 1) інгерентності (узгодженості) нашої моделі з науковим (юридичним) середовищем; 2) простоти, тобто, суб'єкту під час використання моделі, як робочого інструменту, має бути зрозумілим цей процес; 3) адекватності, тобто, модель має досягати мети, яка була визначена для системи.

Вважаємо, що визначення методів моделювання є необхідною складовою підготовчого етапу побудови моделі зазначених органів як суб'єктів інформаційного права. Аналіз існуючих методів моделювання та їх класифікації (за різними критеріями) дозволив усвідомити доцільність використання у нашому дослідженні класу якісних методів, зокрема, методу «сценаріїв» [14, с. 203]. Водночас, на наше переконання, виникає об'єктивна потреба у використанні (разом із методом «сценарію») методу структуризації, або системно-структурного методу. Цей метод дозволяє розділити складну проблему на певні частини, які легше аналізувати.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що під час висвітлення уявлень щодо кожної із трьох систем (структурних частин пізнавальної моделі) буде відбуватися відповідне структурування з одночасним виявленням загальних закономірностей розвитку кожної із систем, аналізом зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на їх розвиток, а також доктринальних розробок й нормативно-правового підґрунтя.

Як і у попередніх дослідженнях у межах наукової школи з інформаційного права, наприклад [10, с. 43], вважаємо за доцільне конструктивно використати окремі положення концепції розвитку науки інформаційного права в умовах формування суспільства знання в Україні [6]. Отже, генерування нових юридичних знань науки «інформаційне право», зокрема, нових юридичних знань щодо суб'єктів інформаційного права, має використовувати існуючі юридичні знання загальної теорії держави і права щодо суб'єктів права та їх правового статусу, узагальнюючи результати наукових пошуків у зазначеній сфері знань. У роботі пропонується системне розуміння моделі узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права та їх правового статусу. Системоутворюючим чинником постає мета формування моделі – якісні наукові знання щодо зазначених теоретико-правових категорій. Основними структурними елементами моделі узагальнених юридичних знань постають: 1) юридичні знання щодо суб'єктів права; 2) юридичні знання щодо правосуб'єктності; 3) юридичні знання щодо правового статусу. Варто підкреслити, що між зазначеними структурними елементами (які також є системними утвореннями) існують зв'язки взаємосприяння, що, зокрема, сприятиме знаходженню співвідношення між наведеними правовими категоріями, а також забезпечить відповідний рівень узагальнення існуючих юридичних знань. З урахуванням зазначеного вище, вважаємо за доцільне послідовно сформувати юридичні знання у межах кожної структурної одиниці моделі узагальнених юридичних знань.

Грунтуючись на результатах доктринальних досліджень провідних вчених-юристів (зокрема, Г.Ф. Шершеневича, Є.М. Трубецького, С.С. Алексєєва, Л.А. Луць, С.І. Архіпова), переконалися у існуванні трьох історичних етапів щодо змісту поняття «суб'єкт права». З'ясовано, що поняття «суб'єкт права» на першому етапі у юридичних джерелах або майже ототожнювалося з поняттям «носій суб'єктивних прав» (Г. Ф. Шершеневич [15, с. 620]), або змістом поняття «суб'єкт права» вважалася його правоздатність (наприклад, Е.Н. Трубецький [16, с. 134]. На другому етапі розвитку теорії «суб'єкта права» деякими

авторами пропонується виділяти його основні, ключові риси, наприклад, правосуб'єктність (якість або властивість особи бути суб'єктом права) – С.С. Алексєєв [17, с. 145,146].

Вважаємо за доцільне зазначити, що ґрунтовніше з'ясувати місце та роль суб'єктів права дозволяє дослідження Л. А. Луць щодо правової системи суспільства [18]. Так, авторка пропонує виділяти три складові у правовій системі: 1) інституційна; 2) функціональна; 3) нормативна [18, с. 17]. Для нашої роботи важливо, що саме суб'єкти права (вочевидь, і суб'єкти інформаційного права також) складають інституційну складову правової системи. Таким чином, ми визначили місце суб'єкта права у загальній правовій системі – це її інституційна складова. У свою чергу, функціональна складова правової системи – це зв'язки між суб'єктами права [18, с. 17] (зокрема, суб'єктами інформаційного права). Водночас, аналізуючи правову природу цих зв'язків, вчена доходить висновку, що вказані функціональні зв'язки – це соціальні відносини, які (у процесі правового регулювання) перетворюються на правовідносини. Ґрунтуючись на підході Л.А.Луць, отримано висновок, що органи місцевого самоврядування, як суб'єкти інформаційного права, знаходяться у зв'язках між собою у формі інформаційних правовідносин.

У роботі поділяється існуюча позиція багатьох вчених, що уточнення визначення змісту поняття «суб'єкт права» потребує з'ясування змісту іншого поняття – «правосуб'єктність». Проведений аналіз наукової літератури дозволяє дійти висновку, що здебільшого різниця у наукових позиціях полягає у визначенні змісту та обсягу поняття «правосуб'єктність» (у контексті його співвідношення з такими поняттями як правоздатність, дієздатність, деліктоздатність, правовий статус тощо). До речі, досліджуючи зміст інформаційної правосуб'єктності, І.В. Арістова та М.Ю. Кузнецова зазначають, що саме вона є «необхідною умовою, властивістю, яка допомагає особі набути статусу «суб'єкт інформаційного права»» [12, с. 222]. Порівняльна характеристика підходів різних вчених дозволила встановити, що структура

правосуб'єктності, а отже, і інформаційної правосуб'єктності складається із трьох частин – інформаційна правоздатність, дієздатність, деліктоздатність.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що яскравим представником сучасного етапу розвитку теорії суб'єктів права є С.І. Архіпов. Цікавими, на наш погляд, є аргументи С.І. Архіпова, який пропонує при визначенні поняття «правосуб'єктність» враховувати, що це – «стан приналежності правовій системі, присутності в ній у якості повноправного учасника, можливості користуватися ресурсами даної системи, отримувати від неї захист» [19, с. 203]. Серед іншого, автор вказує на те, що саме «сукупність умов, встановлюваних законодавцем для потенційних суб'єктів права, – це свого роду «правові ворота» в діючу правову систему» [19, с. 204]. Саме тому процес проходження будь-якої «особи» через вказані автором «правові ворота» й перетворюють цю особу на «суб'єкта права», що, у свою чергу, відразу «об'єднує його з усією системою правопорядку, з іншими суб'єктами права» [19, с. 204]. На нашу думку, аргументи С.І. Архіпова щодо розуміння змісту поняття «правосуб'єктність», як правового зв'язку суб'єкта з правовою системою, заслуговують на підтримку. Вважаємо, що врахування позицій Л.А. Луць та С.І. Архіпова дозволяє стверджувати, що правовий зв'язок між суб'єктами права у статичному стані – це і є «правосуб'єктність» (у тому числі, інформаційна); у динамічному стані – це вже правовідносини (зокрема, інформаційні).

З нашої точки зору, більш чіткому усвідомленню змісту поняття «правосуб'єктність» сприяє порівняння його змісту з поняттям «суб'єкт права». У роботі підтримується комплексний підхід С.І. Архіпова, який дозволяє визначити правосуб'єктність як «сукупність юридичних якостей, яка дає змогу особі стати суб'єктом права, тобто, як юридична властивість особи, суспільно-юридичний стан, «який за своєю природою невід'ємний від особи» [19, с. 203]. Водночас, вважаємо конструктивною позицію О.Ф. Скакун, яка зазначає, що саме правосуб'єктність дозволяє виявити особливості (відмінності) правового статусу від інших соціальних статусів (економічного, соціального, політичного), та, водночас, має «конкретизований (правовий

характер) і тим самим визначає галузевий статус особи» [20, с. 553]. З таким розумінням значення правосуб'єктності варто погодитися. Саме тому нами поділяється відповідний висновок І.В. Арістової та М.Ю. Кузнецової (за аналогією), що інформаційна правосуб'єктність визначає інформаційно-правовий статус особи [12, с. 63].

Відповідно до концепції формування моделі узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права, з'ясовано особливості та співвідношення таких понять як «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин» (також «учасник правовідносин»). Так, проведений аналіз свідчить, що сутнісна різниця між даними поняттями полягає у потенційній можливості брати участь у правовідносинах («суб'єкт права») та реальній участі у конкретних правовідносинах («суб'єкт правовідносин»). Такому висновку сприяло усвідомлення окремих позицій провідних науковців (до речі, ці позиції поставали предметом уваги і у роботі [12, с. 58-60]).

На нашу думку, А. В. Слепньов наводить достатньо обґрунтовані аргументи щодо необхідності розмежування змісту понять «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин», тому його позиція заслуговує на підтримку. Йдеться передусім про те, що поняття «суб'єкт права» обумовлюється юридичним змістом правовідношення, а поняття «суб'єкт правовідношення» – фактичним змістом правовідношення [21, с. 58].

Варто також підкреслити, що аналізуючи поняття «суб'єкт інформаційного права», І.В. Арістова відмічає, що це, насамперед, певна особа, учасник інформаційних відносин, якій притаманні такі властивості: 1) наявність інформаційної правосуб'єктності; 2) потенційна можливість бути учасником інформаційних правовідносин [22]. Надалі, реалізуючи потенційну можливість у конкретних правовідносинах, суб'єкт інформаційного права (як вже реальний учасник цих правовідносин) набуває статусу «суб'єкта інформаційних правовідносин» [22]. Крім того, поглиблюючи своє дослідження, І. В. Арістова пропонує порівняти між собою такі поняття як «суб'єкт права» та «носій

взаємних прав та обов'язків». У результаті, вчена доходить висновку стосовно їх ототожнення (ці поняття «збігаються»).

До того ж, для більш ґрунтовного розуміння поняття «суб'єкт інформаційних правовідносин», вчена пропонує усвідомлювати існування двох етапів наділення їх юридичними якостями. Так, на першому етапі наявність інформаційної правосуб'єктності дозволяє суб'єкту інформаційного права поставати потенційним суб'єктом інформаційних правовідносин; на другому етапі здійснюється безпосередня реалізація суб'єктивних інформаційних прав та обов'язків (інформаційних повноважень) у конкретному правовідношенні (так виникають правові зв'язки та взаємодія між суб'єктами) [22]. Таким чином, суб'єкт права постає реалізатором інформаційних повноважень у конкретних правовідносинах «з метою досягнення результату – задоволення інтересу щодо забезпечення своїх інформаційних потреб» [22].

Узагальнюючи проведені дослідження щодо визначення змісту понять «правосуб'єктність», «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», варто погодитися з точкою зору С. І. Архіпова, який зазначає, що суб'єкт права – це сукупність укладених в спеціальну юридичну форму (у форму юридичної особи або індивіда) правових якостей людини» [19, с. 86]. Важливою також є пропозиція вченого вважати не норму права, а саме суб'єкта права «первинним системоутворюючим елементом системи права (і більш широко – усієї правової системи) [19, с. 86]. Ґрунтуючись на такому розумінні, С.І. Архіпов пропонує розглядати систему права, передусім, як суб'єктно-комунікативну систему суб'єктів права та їх взаємозв'язків (правові особи, які взаємодіють між собою) [19, с. 87].

Разом з тим, варто погодитися із висновками, які зроблені у дослідженні [12] у контексті інформаційного права. Зокрема, І.В. Арістова підкреслює, що «інформаційна правосуб'єктність» – це лише властивість, яка притаманна «суб'єкту інформаційного права» як елементу юридичного змісту інформаційного правовідношення. У свою чергу, «суб'єкт інформаційного

правовідношення» – це учасник конкретного інформаційного правовідношення, елемент фактичного змісту інформаційного правовідношення [12, с. 60].

На наступному етапі дослідження акцентуємо увагу на аналізі наукової літератури щодо визначення змісту поняття «правовий статус». Насамперед, слід цілком погодитися із тим, що правовий статус та його особливості «були й залишаються як предметом серйозного дослідження для науковців, так і об'єктом прискіпливої уваги практиків» [23, с. 79].

Дослідження позицій науковців дозволили переконатися, що на сьогодні відсутнє усталене розуміння структури правового статусу. До речі, такий саме висновок було отримано і у роботі [12, с. 64]. Вважаємо за доцільне навести окремі точки зору вчених з означеного питання, Наприклад, М. Л. Мельник та М. І. Хавронюк, розглядаючи структуру правового статусу, вважають, що він має складатися із наступних чотирьох елементів: 1) правосуб'єктність людини; 2) принципи конституційно-правового статусу людини; 3) права та свободи людини і гарантії їх реалізації; 4) обов'язки людини та гарантії їх виконання [24, с. 113]. За іншою позицією (А. М. Колодій та А. Ю. Олійник) правовий статус є більшим за обсягом, тому у його структурі слід виділяти: 1) статусні правові норми і правові відносини; 2) суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки; 3) громадянство; 4) правові принципи і юридичні гарантії; 5) законні інтереси; 6) правосуб'єктність; 7) юридичну відповідальність [25, с. 74]. У свою чергу, П. М. Рабінович підкреслює, що до змісту правового статусу слід включати лише «комплекс прав та юридичних обов'язків особи» [26, с. 74].

Водночас, аргументуючи свою позицію, О. Ф. Скакун, відмічає, що під правовим статусом слід розуміти «систему взаємозалежних прав, законних інтересів і обов'язків суб'єкта права» (які визначаються та передбачаються відповідним законодавством) [20, с. 550]. На думку вченої, структура правового статусу особи включає до себе, по-перше, правосуб'єктність; по-друге, права (свободи) та обов'язки; по-третє, юридичну відповідальність [27, с. 380]. При цьому, юридична відповідальність у правовому статусі має вторинний характер – застосовується як наслідок: або вчиненого правопорушення (правовий статус

особи), або у зв'язку з невиконанням компетенції чи перевищенням її обсягу (правовий статус посадової особи) [27, с. 380]. Враховуючи політичний аспект правового статусу громадянина, О.Ф. Скакун пропонує виділяти три групи елементів у його структурі. По-перше, передстатусні елементи: 1) правосуб'єктність; 2) громадянство. По-друге, статусні елементи: 1) суб'єктивні права; 2) законні інтереси; 3) юридичні обов'язки. По-третє, післястатусні елементи: 1) гарантії здійснення прав і обов'язків; 2) юридична відповідальність) [20, с. 552-554].

На нашу думку, така пропозиція О.Ф. Скакун постає обґрунтованою та нами поділяється. У зв'язку з цим також слід погодитися із висновками І.В. Арістової та М.Ю. Кузнецової стосовно того, що структурні елементи інформаційно-правового статусу громадянина у широкому тлумаченні також можна визначити як передстатусні, статусні та післястатусні [12, с. 63]. Крім того, слід розрізняти особливості правового статусу індивідуальних і колективних суб'єктів права, у тому числі суб'єктів інформаційного права.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід дійти висновку, що, здебільшого, під правовим статусом розуміється певна система прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта права, яка визначає місце суб'єкта права у правовій системі. Виходячи із цього, цілком обґрунтованою постає пропозиція І.В. Арістової та М.Ю. Кузнецової щодо визначення поняття «інформаційно-правовий статус»: розглядати його «як комплексне поняття, певну систему, що включає до свого складу інформаційні права та свободи, законні інформаційні інтереси та інформаційні обов'язки суб'єкта інформаційного права» [12, с. 66]. На нашу думку, такий висновок є слушним.

Таким чином, визначено узагальнені юридичні знання щодо трьох складових системної моделі: 1) суб'єкта права; 2) правосуб'єктності; 3) правового статусу. Важливо, що обґрунтовано існування зв'язків між зазначеними складовими.

Висновок і перспективи подальших розвідок. На нашу думку, мету дослідження досягнуто, що підтверджується наступними положеннями.

1. Встановлено існування практичної та наукової потреби у активізації діяльності органів місцевого самоврядування України щодо розв'язання актуальних завдань розбудови інформаційного суспільства та цифрової економіки, а також їх значення у становленні одного із інститутів інформаційного права – «суб'єкти інформаційного права».

2. Обґрунтовано необхідність активізації наукових юридичних досліджень щодо інституалізації органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права, що спираються на сучасну методологію наукового дослідження у проектній формі та враховують роль наукового юридичного знання, яке є правовим підґрунтям для розвитку суспільства знання в Україні.

3. Висунуто наукову гіпотезу – «органи місцевого самоврядування України в умовах інформаційного суспільства є складовою інституту суб'єктів інформаційного права». Запропоновано план реалізації зазначеної гіпотези, яким передбачено розробку системної пізнавальної моделі органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права. Акцентовано увагу на розробці у рамках цієї статті першої частини пізнавальної моделі, а саме, на моделі узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права. Доведено роль методу моделювання у конструюванні нового наукового знання щодо суб'єктів права.

4. Переконалися у конструктивності комплексного використання якісних методів моделювання (передусім методу «сценарію») та системно-структурного методу під час формування моделі узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права. Зазначений підхід дозволив: а) усвідомити важливість системної форми організації зазначеної моделі; б) встановити системоутворюючий чинник моделі; в) спростити аналіз складної проблеми за

рахунок її структурування на три частини, з одночасним виявленням закономірностей розвитку кожної із частин (підсистем).

5. Усвідомлено плідність та актуальність існуючої концепції розвитку науки інформаційного права в умовах формування суспільства знань в Україні. Переконалися у ролі юридичних знань загальної теорії держави і права у генеруванні нових юридичних знань науки «інформаційне право», а також у необхідності якісної взаємодії усіх галузей права (взаємодія сприяння досягненню спільної мети національної системи права).

6. Обґрунтовано, що завдяки узагальненню результатів наукових пошуків у сфері знань теорії держави і права та дій відповідно до сценарію (метод моделювання) отримано юридичні знання щодо ознак, властивостей, характеристик суб'єктів права, які, у свою чергу, постають відповідними орієнтирами під час остаточної перевірки висунутої у роботі наукової гіпотези.

7. Базуючись на історично-правовому, порівняльно-правовому, системному методах дослідження, було визначено теоретико-правові засади становлення органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права. Акцентовано увагу на висвітленні основних складових теоретико-правових засад: а) юридичні знання щодо суб'єктів права; б) юридичні знання щодо правосуб'єктності; в) юридичні знання щодо правового статусу. Водночас, встановлено існування зв'язків взаємосприяння між зазначеними вище трьома структурними елементами моделі узагальнених юридичних знань.

Подальші наукові дослідження передбачають опрацювання другої та третьої складових пізнавальної моделі органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права – моделі юридичних знань щодо участі ОМС України у розбудові інформаційного суспільства та моделі юридичних знань щодо дотримання принципів права ОМС України як суб'єктами розбудови інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року. URL: <https://goo.gl/oPp05P> (дата звернення 06.04.2020).

2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення 06.04.2020).

3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 року № 5: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5/2015> (дата звернення: 06.04.2020).

4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р, URL: <https://goo.gl/zoUzYE> (дата звернення: 06.04.2020).

5. Арістова І.В., Запара С.І. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти реалізації національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні: цілі, завдання, функції, повноваження, напрямки удосконалення, Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2017, Вип 43 (2). С.16-28.

6. Арістова І. В. Наука «інформаційне право» на новому етапі розвитку інформаційного суспільства. Правова інформатика. 2011. № 1. С. 3-11.

7. Калюжна С.В. Правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні: роль європейських принципів публічної адміністрації. Приватне та публічне право. 2019. № 2. URL: http://www.pp-law.in.ua/archive/2_2019/20.pdf (дата звернення: 06.04.2020).

8. Арістова І. В., Сулацький Д. В. Інформаційна безпека людини як споживача телекомунікаційних послуг: монографія / За заг. ред. І.В. Арістової. К. Ред. журн. «Право України». X. : Право, 2013. 184 с.

9. Арістова І. В., Белявська С. Ю. Удосконалення судового управління в Україні: організаційно-правові засади впровадження інновацій: монографія / За заг. ред. І.В. Арістової. К.: НУБіП України, 2016. 194 с.

10. Арістова І. В. Стадник Р.І. Органи виконавчої влади України як розпорядники публічної інформації: теоретико-правові та практичні питання: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К., Видавничий центр НУБіП України 2018. 233 с.

11. Арістова І. В., Макогонюк Ю. Ю. Право на доступ до публічної інформації в екологічній сфері України: організаційно-правове забезпечення: монографія / За заг. ред. І.В. Арістової. К.: НУБіП України, 2017. 221 с.

12. Арістова І. В., Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. 250 с.

13. Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177-186.

14. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2009. 280 с.

15. Шершеневич Г.Ф. Общая теория права. М.: Издание Бр. Башмаковых, 1912. Вып. 2 805 с,

16. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права. СПб.: Издательство «Лань», 1998. 224 с.

17. Алексеев С. С. Общая теория права в 2-х т. Т. 2. М.: Юридическая литература, 1982. 709 с.

18. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2003. 304 с.

19. Архипов С. И. Субъект права: Теоретическое исследование : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.01 / Екатеринбург, 2005. 522 с.
20. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
21. Слепнёв А. В. Государство как субъект правоотношений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / М., 2009. 243 с.
22. Арістова І. В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності URL: <https://goo.gl/6ZPyTf>. (дата звернення: 06.04.2020).
23. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко, В. С. Журавського та ін. 2-е вид., перероб і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
24. Мельник М. Л., Хавронюк М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність : навчальний посібник. К. : Атіка, 2002. 576 с.
25. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 332 с.
26. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави. навчальний посібник. 3-тє вид., змінене і доп. К., 1995. 170 с.
27. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню теоретико-правових засад становлення органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права. Обґрунтовано необхідність активізації наукових юридичних досліджень щодо інституалізації органів місцевого самоврядування України як суб'єктів інформаційного права, що спираються на сучасну методологію наукового дослідження у проектній формі та враховує роль наукового юридичного знання, яке є правовим підґрунтям для розвитку суспільства знання.

З'ясовано роль фази проектування наукового дослідження, що зумовило необхідність формування наукової гіпотези та системної моделі, яка формує план її реалізації. Запропоновано структуру системної пізнавальної моделі органів місцевого самоврядування України: модель узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права; модель юридичних знань щодо участі органів місцевого самоврядування України у розбудові інформаційного суспільства; модель юридичних знань щодо дотримання принципів права органами місцевого самоврядування України як суб'єктами розбудови інформаційного суспільства.

У межах статті опрацьовано першу модель узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права. Ґрунтуючись на сценарному методі моделювання та системно-структурному методі, визначено структурні елементи системної моделі узагальнених юридичних знань щодо суб'єктів права: 1) юридичні знання щодо суб'єктів права; 2) юридичні знання щодо правосуб'єктності; 3) юридичні знання щодо правового статусу. З'ясовано роль юридичних знань загальної теорії держави і права у встановленні особливостей формування зазначених структурних елементів. Наголошено, що отримані юридичні знання щодо ознак, властивостей, характеристик суб'єктів права, у свою чергу, постають відповідними орієнтирами під час остаточної перевірки висунутої у роботі наукової гіпотези. Висвітлено та проаналізовано основні теоретико-правові засади. Визначено напрями подальших наукових досліджень.

Ключові слова: теоретико-правові засади, гіпотеза, модель, юридичні знання, суб'єкт права, суб'єкт інформаційного права, правосуб'єктність, правовий статус, органи місцевого самоврядування, інформаційне суспільство.

Kaliuzhna S.V. THEORETICAL-LEGAL BASIS OF ESTABLISHMENT OF LOCAL GOVERNMENT BODIES OF UKRAINE AS THE SUBJECTS OF INFORMATION LAW

The article deals with the study of theoretical and legal foundations of the formation of local self-government bodies of Ukraine as subjects of information law. It has been established that in the conditions of the information society, these bodies are increasingly becoming participants in new information relations that require appropriate legal regulation. This, in turn, requires the further development of all information law institutions, which is recognized in the civilized countries of the world as the legal foundation for building a knowledge-based information society. The necessity of intensification of scientific legal researches concerning the institutionalization of local self-government bodies of Ukraine as subjects of information law, based on the modern methodology of scientific research in the project form and taking into account the role of scientific legal knowledge, which is the legal basis for the development of the knowledge society, is substantiated. The importance of using the modeling method as a way of constructing new scientific knowledge, which is decisive in the conditions of building a knowledge society, is emphasized.

Specified the role of the design phase of scientific research, which necessitated the formation of a scientific hypothesis and a system model that forms the plan for its implementation. The structure of the systematic cognitive model of local self-government bodies of Ukraine is proposed: the model of generalized legal knowledge regarding the subjects of law; model of legal knowledge regarding participation of local self-government bodies of Ukraine in the development of the information society; model of legal knowledge regarding observance of the principles of law of local self-government bodies of Ukraine as subjects of information society development.

Within the article, the first model of generalized legal knowledge regarding the subjects of law is elaborated. Based on the scenario modeling method and the system-structural method, the structural elements of the system model of the generalized

legal knowledge concerning the subjects of law are identified: 1) legal knowledge regarding the subjects of law; 2) legal knowledge of legal personality; 3) legal knowledge of legal status. The role of legal knowledge of the general theory of the state and law in determining the peculiarities of the formation of these structural elements is clarified. The basic theoretical and legal principles are covered and analyzed.

It was found that the legal entities are found to be an institutional component of the legal system, and the links between them are a functional component of the legal system. The study shows that the legal nature of the connections between the entities in the static and dynamic states; understanding the content of legal personality as a legal connection of the subject with the legal system and a set of legal properties that enable the person to become a legal entity; structure of legal personality; the importance of legal personality in understanding an individual's industry status; the peculiarities and relations between the concepts of "subject of law" and "subject of legal relations"; structure of legal status. Emphasis is placed on the possibility of acquiring new legal knowledge regarding the subject of information law, information legal personality, information and legal status. It is emphasized that the acquired legal knowledge about the features, properties, characteristics of the subjects of law, in their turn, serve as appropriate benchmarks during the final examination of the scientific hypothesis put forward in the work. The directions of further scientific researches are determined.

Keywords: theoretical and legal bases, hypothesis, model, legal knowledge, subject of law, subject of information law, legal personality, legal status, bodies of local self-government, information society.